

УДК 378.147:784

М. Ю. Ковбасюк

ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Актуальність даної проблеми в галузі музичної та музично-педагогічної освіти пов'язана з недостатньою розробленістю змісту диригентської підготовки фахівців у закладах різного профілю, відсутністю чітких вимог до їх загальної та спеціальної освіти. Більшість праць із загальної та музичної педагогіки, історії та теорії музикознавства, мемуарні джерела приділяють значну увагу вивченню проблеми хорової освіти співаків хору. Проте, особливості професійної диригентської підготовки в закладах музично-педагогічної освіти залишаються вивченими недостатньо. Опрацювання наукових праць, підручників, посібників та власний диригентсько-хоровий досвід роботи у музично-педагогічних закладах дає можливість проаналізувати педагогічну основу диригентсько-хорової освіти вчителів музики загальноосвітньої школи.

Історичний аспект проблеми диригентсько-хорової освіти розглядався в працях (В. Іванов, Г. Святненко), також в музикознавчих дослідженнях С. Казачковим, А. Лащенком, К. Птіцею, О. Шреєр-Ткаченко, Т. Смирноюю.

Метою статті є спроба проаналізувати аналіз педагогічні принципи диригентсько-хорової освіти, та висвітлюючи, в історичному аспекті, ідеї відомих композиторів-педагогів, щодо диригентсько-хорової освіти музикантів-педагогів.

Перші ідеї музичної професіоналізації, зокрема, диригентсько-хорової освіти, було висвітлено у громадсько-культурних часописах. Провідні діячі музично-хорової культури (М. Лисенко, К. Стеценко, Я. Степовий, М. Леонтович, С. Людкевич та інші) висловлювались на користь творення в Україні фахових закладів освіти, де б плідно могли працювати висококваліфіковані педагоги-музиканти.

Велике значення у налагодженні навчального процесу мала педагогічна діяльність основоположника української музичної класики М. Лисенка (1842-1912), який особливу увагу приділяв загальному музичному вихованню дітей. Цінним внеском М. Лисенка у розвиток музичного виховання була також його «Збірка пісень у хоровому розкладі, пристосованому для учнів молодшого й підстаршого віку в школах народних» (1908). Основу якої склали пісні майже всіх жанрів, в тому числі й дитячих.

Особливо цікавився Микола Віталійович розвитком громадянських почуттів у молодій людини. Суспільний обов'язок, сила волі, цілеспрямованість — ось що ставало темою його розмови, і слова

вчителя глибоко западали в дитячу душу. Бесідами і особистим прикладом він виховував у молодого покоління почуття громадянського обов'язку, готував його до майбутньої суспільної діяльності і боротьби.

Робота М. Лисенка по організації музичної освіти в Україні (зокрема, відкриття «Музично-драматичної школи» в Києві); його творчість для дітей (особливе місце в якій займають опери «Коза-дереза», «Пан Коцький», «Зима і Весна») заклали підвалини для педагогічної діяльності його наступників видатних українських композиторів як, К. Стеценко, Я. Степовий, М. Леонтович та інші.

Надзвичайно щедра і педагогічна спадщина К. Стеценка (1882—1922). Він вніс багато цінного у методику викладання співу в школі, був організатором різноманітної позакласної роботи з музичного виховання. Особливою популярністю користувалися його збірки «Луна» (1907), «Шкільний співаник» (1928, 3 випуски), які знайомили учнів з кращими зразками народної творчості. Методичні основи навчання музики в школі К. Стеценко виклав у таких посібниках, як «Початковий курс навчання дітей нотному співу» (1918), «Методика шкільного співу» (рукопис). «Програма навчання співу, складена для єдиної школи, та пояснювальна записка до неї» (рукопис), «Українська пісня в народній школі» (1917) та ін.

Педагогічні принципи К. Стеценка вбачали, що шкільне музичне виховання може бути успішним при залученні спеціалістів широкого профілю, як до музичної так і педагогічної роботи. Він впроваджував у навчально-виховний процес 1) підбір високохудожнього, різнопланового та сучасного репертуару з творів українських класиків та обробок народних пісень; 2) вимогливість та повагу до тих, хто навчається, до їх особистості; 3) теоретико-методичне та систематичне навчання; 4) розвиток постійного інтересу та зацікавленості учнів до музично-хорової діяльності; 5) використання наочності на заняттях; 7) застосування різножанрових творів, особливо ігор-вправ, солоспівів; 8) налагодження творчих зв'язків з колективами та постійна концертна діяльність навчального хору.

Я. Степовий (1883—1921) відомий, насамперед, як автор збірки «Проліски» (1921), «Популярного курсу елементарної теорії музики». Обробки народних пісень, власні твори композитора, що увійшли до названої збірки, свідчать про тонке розуміння автором дитячої психології і є цінним матеріалом для виховання учнів. Піклуючись про розширення музично-педагогічного репертуару, Степовий видає збірки «Малым детям» (1911), «Кобзар» (1919), «П'ять шкільних хорів» (1920), «Шкільні хори» (1921), основу яких складають головним чином його оригінальні твори.

Музично-педагогічна спадщина відомого українського композитора і педагога М. Леонтовича (1877- 1921) знайшла своє широке відображення в практиці сучасної загальноосвітньої школи України. Педагогічні ідеї М. Леонтовича полягали у вихованні диригента

хору, як особистості якій притаманна висока професійна культура, духовна сила і повага до співаків. Композитор наголошував на необхідності партнерських відносин між керівником та співаками хору. Він надавав першорядного значення розвитку у співаків хору самостійного музичного мислення, творчої фантазії, вміння критично аналізувати свою діяльність. Підручник М. Леонтовича «Практичний курс навчання співу в середніх школах України» (1919) містить дидактично-опрацьований матеріал, вивчення якого сприятиме розвитку самостійності учнів, вихованню поваги до національної культури і мистецтва. Його педагогічні погляди і діяльність по сей день є корисними у для вивчення і застосування у сучасних закладах вищої музично-педагогічної освіти.

С. Людкевич відстоював ідею створення вищого музичного закладу, в діяльності якого могли б поєднуватись здобутки європейської та національної професійної музичної школи. Він приділяв значну увагу проблемам диригентсько-хорового навчання та підкреслював необхідність оновлення методичної літератури, яка б висвітлювала шляхи вирішення проблем освіти вчителів музики. Він прагнув до поєднання європейської та національної ідеї диригентсько-хорової освіти.

До засновників Галицької композиторської школи слід внести Й. Левицького, І. Лаврівського, які вважали, що визначними факторами якісної музичної освіти є підвищення професійного рівня керівника хору та його провідних співаків.

М. Вербицький пропонував дотримуватись суворого, професійного відбору студентів з метою підготовки досвідчених кадрів. Він вважав позитивним різноплановість хорового репертуару навчальних колективів в освітніх закладах, яке би сприяло ознайомленню студентів з національним та зарубіжним хоровим мистецтвом.

Сучасними та актуальними залишаються ідеї П. Козицького, щодо позбавлення диригентсько-хорового навчання «муштри» та набуття ним ознак захоплюючої творчості. Він був за постійний пошук продуктивних методів хорової освіти. Композитор вважав доцільним весь урок працювати не за слухом, а по нотному запису: як при розучуванні нової, так і при повторенні вивченої пісні. Цю методику він застосовував із шкільним хором.

Наявність великої кількості принципів та методів, що зумовлює необхідність вивчення цих проблем як складних інтегрованих явищ, що дає підстави для осмислення її комплексних зв'язків, а також їх узагальнення[1, с. 56]. На засадах системного підходу обґрунтовуються принципи диригентсько-хорової освіти майбутніх педагогів-музикантів: системності, самоорганізації, фундаменталізації, професіоналізації, педагогізації.

Принцип системності передбачає підготовку студентів в умовах взаємозв'язку структурних компонентів педагогічної системи в цілому.

Він розглядається як цілісність міжпредметних зв'язків навчального процесу, комплексного підходу до навчання і виховання особистості педагога-музиканта.

Наступний принцип самоорганізації спрямовує систему диригентсько-хорової освіти на саморозвиток, зумовлений її внутрішньою самоактивністю. Вимагає врахування самоорганізації навчальної діяльності студентів [2].

Принцип фундаменталізації і професіоналізації диригентсько-хорової освіти вміщує становлення спеціаліста в закладах освіти та передбачає сполучення його фундаментальної та професійної підготовки.

Розглянемо принцип педагогізації диригентсько-хорової підготовки студентів, що є необхідним для їх становлення як майбутніх викладачів і керівників колективу співаків, який є в прямій залежності від змісту і рівня психолого-педагогічних знань та умінь [4, с. 55].

Таким чином, висвітливши деякі педагогічні принципи та погляди українських диригентів-педагогів на зміст музичної освіти педагогів-музикантів, можна констатувати, наступне: вони носили прогресивний гуманістичний характер і не втратили своєї актуальності для сучасної музично-педагогічної діяльності музикантів-педагогів. Представники української диригентсько-хорової освіти пропонують: гармонійне сполучення спеціальної та педагогічної майстерності викладача, високої культури спілкування та спрямованості на творчий розвиток майбутнього вчителя.

Список використаної літератури

1. Васильєв В. Очерки о дирижерско-хоровом образовании: Преемственность традиций и тенденции развития / В. Васильев. – Л. : Музыка, 1991. – 118 с. **2. Казачков С. А.** О дирижерско-хоровой педагогике/ С. А. Казачков// Музыкальное исполнительство. – М., 1970. – Вып. 6. – С. 120-144. **3. Смирнова Т. А.** Проблемы і перспективи підготовки навчально-методичної літератури для майбутніх вчителів музики/ Т. А. Смирнова // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: зб. наук. пр. – 2001. – Вип. 15. – С. 54-60. **4. Лащенко А. П.** Пути совершенствования предмета «Хороведение и методика работы з хором» / А. П. Лащенко // Вопросы хорового образования. – М., 1985. – С. 21-39.

Ковбасюк М. Ю. Педагогічні принципи диригентсько-хорової підготовки вчителя музики

У статті розкрито педагогічні принципи відомих українських музикантів М. Лисенка, К. Стеценка, Я. Степового, М. Леонтовича, Ст. Людкевича та їх зв'язок із диригентсько-хоровою підготовкою майбутніх музикантів-педагогів.

Ключові слова: педагогічні принципи, диригентсько-хорова освіта.

Ковбасюк М. Ю. Педагогические принципы дирижерско-хоровой подготовки учителя музыки.

В статье раскрыты педагогические принципы известных украинских музыкантов Н. Лысенко, К. Стеценко, Я. Степового, М. Леонтовича, Ст. Людкевича и их связь с дирижерско-хоровой подготовки будущих музыкантов-педагогов.

Ключевые слова: педагогические принципы, дирижерско-хоровое образование.

Kovbasyuk M. Y. Teaching Principles of Conducting and Choral Music Teacher Preparation

The urgency of this problem in the field of music and music-teacher education related to insufficient elaboration contents conductor training in institutions in various fields, the lack of clear requirements to general and special education. Most of the works in general and music pedagogy, history and theory of musicology, memoirs source pay much attention to studying the problem choral education choir singers. However, the features of a professional conductor training institutions Musical Education remain poorly understood. The first ideas of musical professionalism, including conducting and choral education was highlighted in social and cultural journals. Leading figures of music and choral culture (M. Lysenko, K. Stetsenko, J. Stepovuj, M. Leontovich, St. Lyudkevych and others) expressed their favor of the creation in Ukraine of professional educational institutions, which would effectively could work qualified teachers and musicians. The large number of principles and methods, which necessitates the study of these problems as complex integrated phenomena that gives rise to understanding its complex relations and their generalizations. On the basis of a systematic approach grounded principles of conducting and choral education of future teachers-musicians. The Ukrainian conductor and choral education offering: the harmonious combination of special and pedagogical skills of teachers, good communication and focus on the creative development of future teachers.

Keywords: pedagogical principles, conducting and choral education.

Стаття надійшла до редакції 27.02.2013 р.

Прийнята до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – канд. пед. наук, доц. Жигаль З. М.